

Khung thể chế hợp tác khu vực Mekong về tài nguyên nước

Nguyễn Nhân Quảng
Cần Thơ, 29 tháng 5/2017

NỘI DUNG

- Các cơ chế hợp tác khu vực (đa phương)
- Các cơ chế hợp tác song phương
- Một số nhận xét

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC KHU VỰC

Ủy ban Phối hợp Điều tra hạ lưu vực Mekong (Ủy ban Mekong)

- Hoạt động từ năm 1957 đến 1992/95, tạm dừng trong giai đoạn 1975-1977.
- Năm 1978, tái hoạt động dưới tên Ủy ban lâm thời Mekong (không có Cambodia)
- Giai đoạn 1992-1995, dừng hoạt động

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC KHU VỰC (tiếp)

Khung hợp tác mới: Ủy hội sông Mekong

- Từ 05/04/1995
- Các lĩnh vực hợp tác: nước và các tài nguyên liên quan

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC KHU VỰC (tiếp)

GMS (Sáng kiến tiểu vùng sông Mekong, 1992):

- 9 lĩnh vực hợp tác chính :
- Giao thông
 - Năng lượng
 - Môi trường
 - Du lịch
 - Bưu chính viễn thông
 - Thương mại
 - Đầu tư
 - Phát triển nhân lực
 - Nông nghiệp và PTNT

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC KHU VỰC (tiếp)

Mekong-Ganga (2000)

- Các lĩnh vực hợp tác:
- Du lịch,
 - Văn hóa,
 - Phát triển nhân lực
 - Truyền thông

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC KHU VỰC

(tiếp)

ACMECS, 2004

(Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong)

7 lĩnh vực hợp tác:

- Thương mại- Đầu tư (T)
- Y tế công (T)
- Phát triển nhân lực (V)
- Công nghiệp-năng lượng (V)
- Du lịch, (C)
- Giao thông (L)
- Nông nghiệp (MM)

Bộ Ngoại giao là cơ quan điều phối chung

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC KHU VỰC

(tiếp)

CLMV, 2003 (Campuchia – Lào –Myanmar – Việt Nam)

Kỳ họp đầu tiên diễn ra năm 2004

Các lĩnh vực hợp tác:

- Thương mại
- Đầu tư
- Nông nghiệp
- Công nghiệp
- Giao thông
- Du lịch
- Phát triển nhân lực

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC KHU VỰC

(tiếp)

Tam giác phát triển Campuchia–Lào-VN, 2004

- Gồm 10 tỉnh: *Kon Tum, Gia Lai, Đắk Lắk, Đắk Nông (Việt Nam); Sekong, Attapeu, Saravan (Lào) và Stung Treng, Rattanak Kiri, Mondul Kiri (Campuchia).*

Năm 2009 thêm *Bình Phước (Việt Nam), Kratie (Campuchia) và Champasak (Lào)*

- Các lĩnh vực hợp tác: Giao thông, thương mại, điện, du lịch, phát triển nhân lực, và y tế công

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC KHU VỰC

(tiếp)

Mekong – Nhật Bản, 2009

Ba trụ cột hợp tác:

- Tăng cường liên kết giữa các nước tiểu vùng Mekong, giữa tiểu vùng với các khu vực khác và với thế giới
- Hợp tác cùng phát triển giữa các nước Mekong và Nhật Bản,
- Bảo vệ môi trường và an ninh con người

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC KHU VỰC

(tiếp)

LMI- Sáng kiến hạ lưu sông Mekong (Mekong – Hoa Kỳ), 2009

FLI – Sáng kiến những người bạn hạ Mekong, 2011 gồm các quốc gia Hạ Mekong và Úc, Nhật, Hàn Quốc, EU, New Zealand, ADB, WB.

Mekong-Korea, 2011

hợp tác toàn diện giữa các quốc gia Hạ Mekong và Hàn Quốc

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC KHU VỰC

(tiếp)

LMC: Hợp tác Lan Thương-Mekong, 2016

5 lĩnh vực hợp tác:

- Tài nguyên nước
- Hợp tác phát triển năng lực sản xuất
- Hợp tác kinh tế xuyên biên giới
- Nông nghiệp
- Giảm nghèo

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC SONG PHƯƠNG

Các Ủy ban hỗn hợp nhằm hợp tác giữa Việt Nam và:

- **Campuchia:** đã có 15 cuộc họp, bàn về hợp tác các lĩnh vực kinh tế, văn hóa, KHCN, giáo dục. Bên cạnh đó có các trao đổi và hợp tác cấp địa phương (tỉnh giáp ranh) giữa hai nước
- **Lào:** đã có 39 cuộc họp, bàn về hợp tác các lĩnh vực kinh tế, văn hóa, KHCN, giáo dục
- **Myanmar:** hợp tác về kinh tế, thương mại, văn hóa, KHCN
- **Thái Lan:** đã họp 2 lần, nhấn mạnh đến tài nguyên nước, đặc biệt là dòng Mekong, phối hợp với các nước trong khu vực và Ủy hội sông Mekong

CÁC CƠ CHẾ HỢP TÁC SONG PHƯƠNG

Một số ủy ban/cơ quan chuyên trách đã được thành lập, hoặc dưới khuôn khổ của Ủy ban Hợp tác Song phương (Việt Nam-), hoặc dưới định chế khác.

Chẳng hạn: Tiểu ban về Quy chế quản lý nguồn nước sông Sê San, Nhóm chuyên viên hỗn hợp về Quy chế quản lý nguồn nước dọc theo biên giới Việt Nam-Campuchia....

MỘT SỐ NHẬN XÉT

Về cơ sở pháp lý:

- **Các cơ chế khu vực/đa phương khác:** Hợp tác dựa trên các tuyên bố/phát ngôn, hội nghị thượng đỉnh, các cuộc gặp liên quan....
- **Ủy hội sông Mekong:** Hợp tác duy nhất dựa trên hiệp định được ký kết

MỘT SỐ NHẬN XÉT (tiếp)

Về thể chế:

- **Các cơ chế khu vực/đa phương khác**
 - Không có cơ chế đặc thù
 - Hoạt động dựa theo biên bản/ng nghị quyết hội nghị...
 - Không có điều khoản về giải quyết tranh chấp
- **Ủy hội sông Mekong:**
 - Cấu trúc 3 cấp
 - Nhiều văn kiện đi kèm Hiệp định
 - Có quy định điều khoản về giải quyết tranh chấp

MỘT SỐ NHẬN XÉT (tiếp)

Các vấn đề nổi cộm liên quan đến hợp tác Mekong:

- **Các cơ chế khu vực/đa phương khác**
 - Không đề cập riêng
- **Ủy hội sông Mekong:**
 - Thách thức về tác động môi trường từ phát triển thủy điện trên dòng chính Mekong.
 - Thực thi Hiệp định Mekong 1995 => với việc không muốn bị ràng buộc bởi các điều khoản đã thỏa thuận, bình đẳng chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ >> lợi ích quốc gia.
 - Cách hiểu khác nhau về “quyền phủ quyết” và “quyền đơn phương” ... mà không xét đến quyền lợi của các quốc gia ven sông khác”

MỘT SỐ NHẬN XÉT (tiếp)

Vai trò của “các bên liên quan”

- Không được quy định rõ ràng trong các văn bản liên quan đến thiết lập cơ chế hợp tác, ngoại trừ các điều khoản chung như người dân ven sông, người dân, cộng đồng ... và sự tham gia của cộng đồng dựa trên sự quan tâm của các cơ quan có thẩm quyền ở mỗi nước, tùy từng trường hợp cụ thể, mà không tuân thủ một thể thức mạch lạc/có hệ thống.
- Chẳng hạn, thông tin tham vấn một số dự án không được cung cấp kịp thời, không dễ tiếp cận

MỘT SỐ NHẬN XÉT (tiếp)

- Vai trò của các tổ chức xã hội: Trong bối cảnh của khu vực Mekong, các tổ chức xã hội dân sự cần được tham gia một cách minh bạch, hiệu quả và kịp thời vào quá trình chuẩn bị, xem xét và chấp thuận những dự án tương ứng, nhất là các dự án ở lưu vực sông Mekong, có gây ra tác động môi trường xuyên biên giới.

Ngược lại, các tổ chức xã hội dân sự cũng là kênh ban đầu để cảnh báo sớm với nhà nước và công chúng về các kế hoạch, dự án đề xuất có tác động lớn nhưng chưa được công khai thông tin.

MỘT SỐ NHẬN XÉT (tiếp)

Cuối cùng nhưng không kém phần quan trọng, sự tham gia tích cực của các tổ chức xã hội dân sự trong quá trình ra quyết định nên được nhìn nhận một cách tích cực thay vì là thái độ chống đối các dự án được đề xuất.

Đồng lòng, chúng ta sẽ tìm ra giải pháp tốt nhất cho phát triển bền vững ở lưu vực Mekong hoặc giải pháp các bên cùng có lợi.

Chân thành cảm ơn!

